

**Materiały pomocnicze dla uczestników konkursu:
„Przyrodnicze rymowanie
- otaczającego świata poznawanie
– grzyby wielkopolskich parków krajobrazowych”.**

W zestawie znajdują się krótkie opisy 20 gatunków grzybów, które można spotkać na terenie wielkopolskich parków krajobrazowych. Materiały te mogą służyć jako materiał pomocniczy dla uczestników konkursu.

Zachęcamy do samodzielnego poszukiwania informacji o poszczególnych gatunkach.

Materiały opracowano na podstawie:

- Atlas grzybów Doliny Baryczy- Anna Zelenay
- Atlas grzybów - Marek Snowarski
- <https://nagrzyby.pl>
- <http://lukaszluczaj.p>

Czernidłak kołpakowaty (*Coprinus comatus*)

To biały grzyb z rodziny pieczarkowatych wyrastający na trawnikach i w parkach w jesienne deszczowe dni. Jest jadalny i smaczny. Z wyglądu przypomina trochę kanię, jest jednak całkowicie biały. Często wyrasta masowo, w ilości kilkudziesięciu lub kilkuset sztuk. Jego owocniki są niestety mało trwałe i w ciągu jednego dnia czernieją i zamieniają się w atramentową ciecz. Do jedzenia nadają się tylko młode, białe owocniki.

Kapelusz osiąga średnicę 3-6 cm oraz wysokość 5-15cm, o kształcie jajowatym, wydłużonym i walcowatym.

Boczniaak ostrzygowaty (*Pleurotus ostreatus*)

Grzyb jadalny średniej wielkości o kapeluszu średnicy od 5 do 15 cm, (spotyka się starsze owocniki znacznie większe) kształtem przypomina ostrygę lub wydłużony język; kolor od białego do ciemnoszarego, najczęściej siny, gładki, matowy. Blaszki u młodych owocników są białe, później ciemniej (brązowieją) zbiegają na trzon, wysyp zarodników biały lub brązowawy. Rośnie na pniach drzew liściastych, grzybnia powoduje białą zgniliznę drzewa, można go spotkać najczęściej koło dróg, na ściętych pniach topól i wierzb, w lesie na powalonych pniach bukowych. Owocniki pojawiają się późną jesienią (listopad), a podczas łagodnej zimy nawet w styczniu i lutym. Boczniaak ostrzygowaty jest grzybem uprawianym na skalę masową. Można go uprawiać amatorsko na pniach, kłodach, grubych gałęziach. Ma wiele walorów zdrowotnych.

Jest dopuszczony do obrotu handlowego i przetwórstwa w Polsce.

Koźlarz babka (*Leccinum scabrum*)

Jadalny i jeden z najczęściej spożywanych grzybów, najsmaczniejsze są owocniki młode i kapelusze. Bardzo pospolity. Zasięg tego grzyba związany jest z występowaniem brzozy (brodawkowatej, omszonej), z którą tworzy mikoryzę. Owocniki wyrastają od lipca do listopada. Występuje pojedynczo lub w grupach po kilka sztuk, w lasach liściastych i mieszanych. Owocnik od 30 do 200 mm średnicy. W szerokiej gamie barw - od jasnoorzechowej do ciemnobrązowej, szarawej, powierzchnia sucha, jedwabista, gładka, połyskliwa.

U podstawy bywa nieco zielonkawy. Na zasadniczym tle usiany, ciemniejszymi brązowawymi lub czarnymi łuseczkami

Inne nazwy zwyczajowe to: babka, borowik kozak, brzezak, brzeźniak, brzeżak, brzozak, brzozowik, czarny koźlarz, cheszczewik, grzyb koźlarz, grzyb brzozowy, kozak, koźlak, koźlarz, kozaczek, kozar.

Goryczak żółciowy (*Tylopilus felleus*)

Grzyb pospolity na terenie całej wielkopolski. Jest jednym z najczęściej mylonych przez niedoświadczonych grzybiarzy gatunków. Nie jest trujący jednak z uwagi na gorzki smak niejadalny.

Owocnik w różnych odcieniach brązu, wilgotny słabo śluzowaty początkowo półkulisty, potem wypukły i rozpostarty, barwy brązowej z odcieniami szarego, płowego i nutką fioletu. Na powierzchni w matowo-zamszowaty, ale spotykany też połyskliwy. Kiedy wilgotny jest lekko śluzowaty. Średnica kapelusza od 3 do 15 cm.

Występowanie – Pospolity. Owocniki wyrastają od lata do jesieni, pojedynczo lub w grupach po kilka, pod sosnami, świerkami, często na glebach kwaśnych.

Borowik szlachetny – prawdziwek (*Boletus edulis*)

Najsmaczniejszy **grzyb jadalny** o charakterystycznym, silnym i przyjemnym aromacie. Rośnie grupowo lub pojedynczo. Pojawia się od czerwca do listopada (bywa, że w grudniu głównie w lasach iglastych, mieszanych i liściastych najobficiej w górskich drzewostanach świerkowych; aż po górną granicę lasu. Tworzy mikoryzę ze świerkami, sosnami i bukami; pojedynczo lub w niewielkich grupach w miejscach świetlistych i na skraju lasu dawniej pospolity, teraz coraz rzadszy. Kapelusz osiąga rozmiary o średnicy od 6 do 25 cm

Największy znaleziony w Polsce okaz prawdziwka ważył ok. 8 kilogramów

Podgrzybek brunatny (*Xerocomus badius*)

Bardzo pospolity, często rośnie w znacznych grupach nawet do kilkudziesięciu osobników.

Jest najbardziej **popularnym jadalnym** grzybem w Wielkopolsce.

Ze względu na walory smakowe jest bardzo ceniony przez grzybiarzy. Kapelusz tego grzyba osiąga do 15 cm średnicy, powierzchnia kapelusza jest matowa i delikatnie omszona. Gatunek tworzący mikoryzę z sosną. Podgrzybek brunatny jest charakterystyczny i trudny do pomylenia. Występuje w lasach iglastych od czerwca do grudnia.

Powyższy gatunek posiada wyjątkową łatwość kumulowania pierwiastków radioaktywnych, dlatego nie zaleca się zjadania grzybów bez obróbki termicznej.

Muchomor czerwony (*Amanita muscaria*)- trujący

Gatunek kosmopolityczny. Preferuje obszary klimatu umiarkowanego, ale można go spotkać nawet również w Ameryce Środkowej. W Polsce bardzo pospolity. Jest jednym z **najładniejszych grzybów trujących** w Wielkopolsce. Nie posiada szczególnego zapachu oraz smaku i dzięki charakterystycznym cechom rzadko bywa przyczyną zatrucia.

Charakterystyczny kapelusz czerwony, połyskliwy z licznymi białymi plamkami osiąga średnicę do 15 cm. Hymenofor ma postać blaszek, które są gęsto ułożone. Trzon tego grzyba ma bulwiastą nasadę oraz wyraźny pierścień w kolorze białym lub żółtawym.

Dawniej muchomory stosowano do trucia much, stąd nazwa „muchomor,, nie przyniosło to jednak pożądanych efektów.

Muchomor jadowity (*Amanita virosa*)- trujący

W Wielkopolsce stosunkowo rzadki gatunek, śmiertelnie trujący , zawierający te same substancje trujące co muchomor sromotnikowy. Owocniki tego grzyba wyrastają pojedynczo lub w małych grupach od lata do jesieni na ubogich wilgotnych i kwaśnych glebach. Grzyb o białym, kremowym kapeluszu o średnicy od 4 do 10 cm, o gładkiej powierzchni. Blaszki tego grzyba są szerokie, białe z kremowym odcieniem. Trzon biały cylindryczny, z bulwiastą podstawą z przylegającą błoniastą pochwą. Na trzonie znajdują się również duże włókniste łuski.

Muchomor cytrynowy (*Amanita citrina*)- trujący

Gatunek bardzo pospolity, często masowo występuje zarówno w lasach iglastych jak i liściastych, na glebach kwaśnych. Kapelusz tego grzyba osiąga średnicę od 4 do 10 cm w kolorze cytrynowożółtym lub bladożółtym. Na skórze kapelusza znajdziemy charakterystyczne duże, grube filcowate łatki. Błaski grzyba są szerokie w kolorze białawym lub bladożółtym . gatunek ten tworzy liczne formy barwne, wśród nich też formę albinotyczną.

Żółciak siarkowy (*Laetiporus sulphureus*)

Grzyb pojawia się na żywych, rzadziej martwych drzewach liściastych, gatunek o charakterystycznym wyglądzie i cechach budowy, nieprzypominający innych grzybów. Jest pasożytem drzew, który szybko zabija drzewo na którym występuje, powoduje brunatną zgniliznę oraz obumieranie drzew.

Młode owocniki są jadalne po ugotowaniu i usmażeniu.

Owocnik jest duży, bocznie przyrośnięty do drzewa, jednoroczny. Składa się z wachlarzowatych kapeluszy w kolorze morelowym, cytrynowym lub pomarańczowym o szerokości o 10-50cm i grubości 2-2,5 cm) zazwyczaj ułożonych dachówkowato jeden na drugim, miąższ tego grzyba jest miękki i soczysty.

Opieńka miodowa (*Armillaria mellea*)

Bardzo pospolity gatunek. Owocniki jego wyrastają głównie późną jesienią, zazwyczaj w gęstych wiązках, na drewnie lub w pobliżu drzew liściastych i iglastych.

Gatunek ten wytwarza charakterystyczne, grube i mocne sznury grzybni zwane ryzomorfami, które rozwijają się pod korą drzewa i w ziemi. Grzyb **jest jadalny** oraz dopuszczony do obrotu handlowego na terenie Polski, jednak surowe powodują silne zaburzenia żołądkowo – jelitowe.

Kapelusz tego grzyba osiąga 3-10 cm o suchej powierzchni z ciemnymi łuseczkami, blaszki kremowe a trzon cielistobrązowy.

Lakówka ametystowa (*Laccaria amethystina*)

Bardzo pospolity a zarazem oryginalny grzyb, występuje w lasach liściastych. Jest gatunkiem jadalnym, jednak bez szczególnych walorów smakowych. Kapelusz o charakterystycznym, fioletowym kolorze, wypukły , rozpostarty czasami lejkowaty, cienkości, o blaszkach fioletowych rzadkich i grubych, trzon tego gatunku jest również fioletowy

Pieprznik jadalny (*Cantharellus cibarius*)

Zwany potocznie kurką, liszką lub lisiczką. **Bardzo pospolity, jadalny i smaczny grzyb.** Występuje w lasach różnego typu. Ze względu na swoje walory smakowe jest bardzo ceniony przez grzybiarzy. Dopuszczony do obrotu handlowego i przetwórstwa na terenie Polski.

Z uwagi na trwałość owocników oraz fakt, że są one rzadko atakowane przez larwy owadów, może być łatwo transportowany i dłużej przechowywany niż inne gatunki grzybów.

Charakterystyczny kapelusz osiąga średnicę od 1 do 12 cm jest jasnożółty z długo podwiniętym, falistym lub klapowanym brzegiem. Trzon tego gatunku ma barwę kapelusza.

Gatunek ten można pomylić z *Lisówką pomarańczową*, powodującą zatrucia.

Na skutek rozmnażania za pomocą konidiów tzw. Kulistych zarodników stanowiących organ rozmnażania bezpłciowego), na obrzeżach grzybni następuje wysyp owocników tworząc charakterystyczny wzór przypominający okrąg. Taki układ owocników nazywamy „czarcim kręgiem”. Dawniej wierzono, że w takich kręgach czarownice odprawiały swoje czary.

Hubiak pospolity (*Fomes fomentarius*)

Należy do grupy grzybów nie kapeluszowych wyrastających na drewnie, część z nich to pasożyty żywych drzew, większość to saprotrofy rozkładające drewno.

Powyższy hubiak pospolity charakteryzuje się wieloletnimi owocnikami, które wyrastają głównie na pniach buków a także na innych drzewach liściastych, zarówno żywych jak i martwych. Gatunek ważny gospodarczo ponieważ wywołuje białą zgniliznę porażonego drewna.

Owocnik duży o szerokości od 10-0 cm i grubości 10-25 cm, gruby, kopytowany przyrośnięty bokiem o pofałdowanej powierzchni . Barwa zmienna od szarej do szaroczarnej .

Odpowiednio spreparowany miąższ owocnika, nasycony chemikaliami służył w dawnych czasach jako „ hubka do krzesania ognia” - łatwo zajmował się ogniem i tlił.

Smardz jadalny (*Morchella esculenta*)

Bardzo rzadki , jadalny grzyb o charakterystycznej budowie . Owocniki znacznie różniące się od siebie rozmiarem od 3 do 30 cm wysokości, gatunek wyrasta wczesną wiosną, w marcu i kwietniu, pojedynczo lub w grupach w lasach i zaroślach liściastych. Zbudowany jest z główki i trzonu.

Główka ochrowożółta, miodowożółta z wiekiem ciemnieje, staje się bardziej rdzawa. O kształcie kulistym lub stożkowatym, proporcjonalna do trzonu, zwykle tak samo długa. Powierzchnia z nieregularnie rozmieszczonymi jamkami. Trzon białawy , pusty.

Szmaciak gałęzisty- kozia broda (*Sparassis crispa*)

Grzyb o ciekawej budowie, nieczęsto występujący w Wielkopolsce. Owocniki wyrastają pojedynczo od lata do jesieni u podstawy porażonych drzew - zazwyczaj sosny. Grzyb posiada duży owocnik o szerokości od 10 do 40 cm. Nieregularnie kulisty, kalafiorowaty. Składa się z krótkiego trzonu od którego odchodzą liczne, gładkie i płaskie odgałęzienia żółtawe, które często brązowieją. Ze względu na nieczęste występowanie nie zaleca się jego zbioru. Miąższ tego gatunku jest białawy i woskowaty o przyjemnym, korzennym zapachu.

Czubajka kania (*Macrolepiota procera*)

Inaczej : sowa, indor lub cyganka.

Pospolity grzyb o dużym owocniku z długim wysmukłym trzonem, pojawiają się od lata do jesieni w lasach głównie liściastych, rzadziej iglastych, zwykle o miejscach prześwietlonych, na łąkach i skrajach lasów. Jest jednym z najpopularniejszych grzybów jadalnych o delikatnym i aromatycznym smaku. Zajadane się tylko kapelusze, ponieważ trzon jest zbyt twardy, gatunek ten jest dopuszczony do obrotu w Polsce.

Kapelusz osiąga od 10 do 30 cm średnicy w kolorze brązowym z centralnym „garbkiem” i grubymi, włóknistymi łuskami. Białe blaszki, miękkie i kruche oddalone od trzonu.

Czubajka kania to grzyb charakterystyczny i łatwy do odróżnienia od muchomorów, które mają zupełnie inną strukturę i fakturę kapelusza.

Grzyb ten należy do rodziny pieczarkowatych i jako krewniaczka pieczarki może być hodowana w przydomowych ogródkach. Bierze udział w procesie przemiany materii, a tym samym w obiegu pierwiastków w biosferze (np. węgla, azotu, wodoru i innych).

Pięknoróg największy (*Calocera viscosa*)

Bardzo charakterystyczny owocnik - rozgałęziony krzaczkowato lub drzewkowato, niekiedy widelkowaty, końce zaostrome i nieco zaokrąglone; zwężona podstawa jest najczęściej głęboko zatwierdzona w drewnie i białawo omszała. Jest nieco lepki; złotożółty, wysychając ciemnieje.

Jest bardzo pospolity w Wielkopolsce , owocniki występują od czerwca do listopada, na martwym, spróchniałym drewnie drzew iglastych. Ma barwę czerwonomarańczową, wysokość 2-10 cm, szerokość „krzaczka,, do 3 cm. Nie jest trujący, ale ze względu na bardzo słabo wyczuwalny smak i zapach nie nadaje się do celów kulinarnych.

Maslak żółty (*Suillus grevillei*)

Zwany również maślakiem modrzewiowym, pospolity gatunek maślaka wyrastający wyłącznie pod modrzewiami., pojedynczo lub gromadnie. Często i chętnie zbierany w Wielkopolsce. Jest dopuszczony do obrotu handlowego.

Kapelusz tego grzyba osiąga od 3 do 14 cm średnicy w różnych odcieniach żółci o gładkiej, śluzowatej powierzchni. Gatunek posiada żółtawe pory oraz żółtawobrazowy trzon z charakterystycznym, śluzowatym pierścieniem. **Jadalny o łagodny i przyjemnym smaku,** ceniony kulinarnie.

Mleczaj rudy (*Lactarius Rufus*)

Pospolity gatunek, **jednak niejadalny z powodu ostrego smaku**. Owocniki wyrastają od lata do jesieni w lasach iglastych i mieszanych na różnego typu glebach. Kapelusz tego gatunku osiąga średnicę do 10 cm, początkowo jest wypukły potem staje się płaski lub lejkowaty bardzo często z dużym, spiczastym garbkim pośrodku. Powierzchnia kapelusza może być gładka lub szorstka z białawym nalotem. Grzyb o gęstych białawych blaszkach, trzon bardzo często przybiera barwę kapelusza lub jaśniejszą.